

Dr hab. Aleksandra Rupocińska

Dziedzina: sztuki muzyczne

Dyscyplina artystyczna: instrumentalistyka

Wrocław, dnia 22 czerwca 2019 r.

Akademia Muzyczna w Krakowie
Dziekan Wydziału Instrumentalnego
wpłynęło dnia 2019-06-26 10:01
nr zał.
mgr Małgorzata Krowicka

Zleceniodawca recenzji

Akademia Muzyczna w Krakowie, Wydział Instrumentalny, pismo z dnia 3 czerwca 2019 r., zlecenie podjęte na podstawie Ustawy z dnia 14 marca 2013 r. tekst jednolity o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, Dz.U.Nr 65, poz.595, Dz.U.z 2005 r. nr 164 poz.1365.

Dotyczy

Uchwały Rady Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej w Krakowie z dnia 22 maja 2019 r. o powołaniu recenzentów w przewodzie doktorskim pana **mgr Aleksandra Mocka** ubiegającego się o nadanie stopnia doktora sztuki w dziedzinie sztuk muzycznych, dyscyplinie - instrumentalistyka, specjalności: gra na klawesynie.

Do przekazanego mi przez Przewodniczącą Rady, pana Dziekana Wydziału Instrumentalnego, dr hab. Mariusza Sielskiego pisma z dnia 3 czerwca 2019 r. informującego o wyznaczeniu mej osoby recenzentem pracy doktorskiej pt. *„Asymilacja idiomów instrumentalnych i wokalnych w kształtowaniu się XVII i XVIII wiecznej praktyki kompozytorskiej i wykonawczej na instrumentach klawiszowych. Od imitatio violistica do cantabile”* została dołączona dokumentacja przewodowa i praca doktorska Pana mgr Aleksandra Mocka.

Podstawowe dane o Kandydacie

Pan Aleksander Mocek urodził się 1 stycznia 1990 roku w Wodzisławiu Śląskim. W roku 2005 ukończył Państwową Szkołę Muzyczną II stopnia im. Karola i Antoniego Szafranków w Rybniku w klasie fortepianu pani mgr Marii Warchoń - Sobiesiak. W roku 2012 uzyskał tytuł licencjata (z oceną bardzo dobrą) w klasie fortepianu pana prof. Andrzeja Pikula a w roku 2013 tytuł licencjata w specjalności teoria muzyki (z dyplom z wyróżnieniem). W roku 2015 ukończył - również z wyróżnieniem - studia magisterskie w klasie klawesynu pani prof. Magdaleny Myczki. Studia w zakresie gry na klawesynie a także interpretacji muzyki baroku Doktorant pogłębiał podczas pobytu we Fryburgu Bryzgowijskim w ramach programu stypendialnego Erasmus w roku akademickim 2013/2014 w klasie prof. Roberta Hilla a także podczas licznych kursów mistrzowskich u renomowanych klawesynistów i pedagogów

(Jacques Ogg, Andrea Marcon, Mitzi Meyerson, Christophe Rousset). Doktorant jest laureatem dwóch prestiżowych nagród uzyskanych podczas XIX Międzynarodowego Konkursu Bachowskiego w Lipsku w roku 2014 : nagrody specjalnej „dla najbardziej obiecującego klawesynisty konkursu” ufundowanej przez European Union Baroque Orchestra oraz nagrody Baerenreiter Urtext Preis . Był także półfinalistą konkursów klawesynowych Gianni Bergamo Classic Music Award w szwajcarskim Lugano (rok 2014) oraz Musica Antiqua w Brugii (2015 r.).

Pan Aleksander Mocek był wielokrotnym stypendystą Rektora krakowskiej Akademii Muzycznej a także laureatem licznych nagród i stypendiów (między innymi programu „Młoda Polska”).

Doktorant posiada w swoim dorobku udział w koncertach solowych w ramach znaczących wydarzeń artystycznych takich jak festiwal Oude Musik (Fringe) w Utrechcie (2016 r.) czy Dni Bachowskie w Krakowie (2017 r.), gdzie prezentował repertuar wczesnoniemiecki oraz wszystkie toccaty klawesynowe J.S.Bacha.

Repertuar Doktoranta jest obszerny - oprócz utworów solowych obejmuje on także sonaty z klawesynem obbligato i zróżnicowaną stylistycznie twórczość kameralną i orkiestrową.

Pan mgr Aleksander Mocek współpracował wielokrotnie z Orkiestrą Barokową Akademii Muzycznej w Krakowie, realizował także basso continuo podczas projektu „Johannespasion in Berliner Dom” współpracując z Berliner Symphoniker, a także jako klawesynista z breakdance'ową grupą Red Bull Flying Bach, z którą występował w 2013 roku w Azji.

Dokumentacja przewodowa przedstawia także wartościową i interesującą działalność artystyczną Doktoranta jako pianisty (do roku 2013); zawiera również wykaz prac naukowych oraz informacje o działalności popularyzującej naukę i sztukę. Warto tu nadmienić, że Doktorant posiada w swoim dorobku interesujące artykuły publikowane między innymi w „Ruchu Muzycznym” a także referaty wygłaszane podczas seminariów i konferencji (między innymi w ramach „Early Keyboard Instruments. Repertoire, Use and Design” organizowanej przez Royal Early Music Association na Uniwersytecie w Cambridge (2017).

Od roku 2015 pan mgr Aleksander Mocek jest zatrudniony w Akademii Muzycznej w Krakowie, współpracując z Katedrą Muzyki Dawnej jako akompaniator.

Informacje zawarte w złożonej dokumentacji ograniczone są do momentu wszczęcia przewodu doktorskiego (rok 2017). Ostatnie dwa lata z pewnością znacząco wzbogaciły dorobek artystyczny i naukowy Doktoranta, gdyż jest on muzykiem aktywnym, wszechstronnym i obecnym w życiu koncertowym a także nieustannie rozwija swój kunszt wykonawczy, czego dowodem jest Nagroda Publiczności uzyskana podczas XXI Międzynarodowego Konkursu Bachowskiego w Lipsku w roku 2018.

Ocena pracy doktorskiej

Praca doktorska Pana mgr Aleksandra Mocka pod tytułem *„Asymilacja idiomów instrumentalnych i wokalnych w kształtowaniu się XVII i XVIII wiecznej praktyki kompozytorskiej i wykonawczej na instrumentach klawiszowych. Od imitatio violistica do cantabile”* składa się z dzieła artystycznego zarejestrowanego na nośniku elektronicznym (płyta CD) oraz opisu. Stanowią one łącznie pracę pod wyżej wspomnianym tytułem.

Promotorem pracy jest Pani profesor Magdalena Myczka.

Dzieło artystyczne składa się z następujących utworów:

1. Johann Sebastian Bach - Sonata d moll BWV 964 - transkrypcja sonaty na skrzypce solo a moll BWV 1003

I - Adagio, II - Thema. Allegro, III - Andante, IV - Allegro

2. Johann Sebastian Bach - Sonata g moll BWV 1001 - transkrypcja własna według oryginału skrzypcowego

I - Adagio, II - Fuga. Allegro, III - Siciliana, IV - Presto

3. Francois Francoeur - Sonata VI g moll

I - Adagio, II - Courante, III - Allemande

4. François Francoeur - Sonata IX d moll

I - Adagio, II- Rondeau

5. François Francoeur - Sonata VII d moll

I - Allemande, II - Rondeau, III - Sarabande, IV - Rondeau

6. Jean - Marie Leclair - Sonata VI c moll „Le Tombeau”

I - Grave, II - Gavotta I&II

7. Antoine Forqueray - Suita V c moll w transkrypcji Jean-Baptiste'a Forqueraya (?)

I - La Rameau, II - La Leon, III - La Boisson

Pozycje nr 2,3,4,5 i 6 to transkrypcje własne Doktoranta na podstawie oryginału skrzypcowego.

Nagranie zostało zrealizowane w dniach 26-27 czerwca 2018 r. oraz 20-21 grudnia 2018 r. w Sali Koncertowej im. Krystyny Moszumańskiej - Nazar w Akademii Muzycznej w Krakowie. Klawesyn - J. Klinkhamer (1997) wg C. Labreche'a (1690), temperacje wg Johna Barnes'a oraz J.J. Rousseau, dla a- 415 Hz

Reżyseria dźwięku i montaż : Kamil Madoń

Pan mgr Aleksander Mocek w swej pracy doktorskiej porusza kilka niezwykle istotnych zagadnień. Głównym zamierzeniem Doktoranta było przedstawienie (sporządzenie oraz wykonanie) transkrypcji wybranych utworów skrzypcowych na klawesyn a także opis procesu twórczego, towarzyszącego temu zadaniu. Już wstępna lektura tekstu pracy uświadomiła mi, że jest to materiał nietuzinkowy i wymagający od czytelnika nieustannej uwagi i refleksu, by nie zagubić głównego przekazu w toku

elocwentnej narracji jej autora. Pracę charakteryzuje kwiecisty styl wypowiedzi, liczne dygresje i odniesienia do traktatów historycznych jak i tekstów współczesnych autorów. Praca składa się z czterech głównych rozdziałów, aneksu 1 omawiającego pojęcie tytułowego „cantabile”, niezwykle obszernej bibliografii oraz aneksu 2, który zawiera materiały nutowe i pierwowzory.

Rozważania natury filozoficznej oraz dogłębna analiza kontekstu historycznego omawianych zagadnień (techniki kompozytorskie, kontrapunkt, improwizacja, basso continuo, idiomy instrumentalne i wokalne) ukazują czytelnikowi pracy elementy mające bezpośredni wpływ na sztukę transkrypcji i dokonywane przez Doktoranta wybory dotyczące faktury, harmonii czy estetyki utworów zarejestrowanych na płycie CD.

We wstępie pracy Doktorant pisze: „(...) przyjąłem założenie, iż każda transkrypcja odtwarzająca dawną praktykę przenoszenia na inny instrument tego samego utworu - o ile w ogóle można tu mówić o pojęciu „utworu”- wynika przede wszystkim z kompetencji improwizacyjnych, a nowe postaci dzieł powinny być dookreślane dopiero podczas wykonania. Stąd też postanowiłem nie załączać autorskich notacji oraz poświęcić więcej miejsca refleksjom o naturze dawnej praktyki instrumentalno- kompozytorskiej. (...) Tym samym opis dzieła skupia się nie na analizie powziętych rozwiązań, lecz raczej procesie, którego są rezultatem.” (...)

Czytelnik pracy doktorskiej pana mgr Aleksandra Mocka ma więc możliwość poznania i zrozumienia istotnych procesów kształtujących punkt widzenia współczesnego muzyka - klawesynisty, (dysponującego imponującą wiedzą teoretyczną i wnikliwością) na zagadnienie transkrypcji. W tak szerokim kontekście było ono dotychczas rzadko ukazywane (zwłaszcza na gruncie polskiego piśmiennictwa muzycznego). Doktorant dotyka wielu intrygujących kwestii (dotyczących między innymi realizacji basso continuo , w tym nieznannej powszechnie koncepcji zaproponowanej przez J.Ph.Rameau), formułuje też krytyczne ale konstruktywne spojrzenie na funkcjonujące schematy dotyczące interpretacji dzieł dawnych mistrzów. Przede wszystkim jednak podkreślić należy fakt, iż z treści pracy przebija bardzo ważne i aktualne pytanie: dokąd powinna zmierzać sztuka wykonawcza oraz współczesny muzyk - klawesynista? Co się z tym wiąże - jak powinna wyglądać dydaktyka i pedagogika w zakresie kształcenia kompetentnego klawesynisty w XXI wieku, by mógł on właściwie interpretować dzieła i wnikać w proces twórczy ówczesnych kompozytorów, „(...) nawet jeśli kontekst świata muzycznego, w którym wzrastali i tworzyli, wymyka się ostatecznie naszemu poznaniu”? W mojej ocenie fakt dostrzeżenia konieczności wyznaczenia nowych, bądź „odświeżenia” utartych przez ostatnie dziesięciolecia ścieżek świadczy o dojrzałości Doktoranta. Ukazuje też jego postawę muzyka nieustannie poszukującego dróg do prawdy i muzycznego piękna.

Rozdział 4 zatytułowany „Problematyka transkrypcji we współczesnej praktyce. Studium przypadków” odnosi się bezpośrednio do utworów stanowiących przedmiot pracy doktorskiej. Zawiera on wiele interesujących spostrzeżeń dotyczących stylistyki, materiałów źródłowych oraz trafnych uwag wykonawczych. Przeprowadza także czytelnika przez konkretne zagadnienia i problemy, które Doktorant napotkał i rozwiązał przygotowując się do nagrania płyty. W rozdziale tym odczuwalna jest pasja autora i autentyczne zaangażowanie w opis tego procesu.

Pewne moje zastrzeżenia budzi styl pracy, utrudniający niekiedy dotarcie do meritum poszczególnych zdań ze względu na ich złożoną konstrukcję i częste stosowanie szyku przestawnego. Autor pracy posługuje się także z upodobaniem słowem „continualista” (na określenie osoby realizującej partię

basso continuo); niewątpliwie wynika to z braku adekwatnego określenia w języku polskim. W mojej opinii jest to zabieg nadający pewnego kolorytu wypowiedzi, niemniej w przypadku pracy naukowej ryzykowny.

W pracy oraz w dokumentacji znajduje się kilkanaście błędów gramatycznych bądź literowych (między innymi w dokumentacji na str.10 zamiast słowa „sympozjach” znajduje się słowo „sympozycjach”, na str. 45 pracy w ostatnim akapicie jest słowo „wbrew” zamiast „wręcz (przeciwnie...)”, na str.57 zamiast „Musurgia” w tytule traktatu A. Kirchera jest „Musorgia”, na str. 59 - „mastro” di capella zamiast „maestro”. Na str. 76 przedostatnie zdanie, zaczynające się od słów „przykład Bernharda po raz kolejny” jest niezrozumiałe z powodu braku odpowiedniego słowa pomiędzy „kolejny” a „korespondencji”. Na stronie 137 włoskie słowo „corrente” „wzmocnione” jest trzecią literą „r”, na str. 122 i 123 pojawia się słowo „Perdessus de viole...” zamiast „Pardessus de viole...”. W tabeli na str. 97 w punkcie 4a brakuje końcówki słowa meta- ?.

Na początku rozdziału 3 pojawia się niekonsekwencja językowa, gdyż cytaty autorstwa J.J.Rousseau podpisane są z użyciem polskich imion Jan Jakub, natomiast w przypisie 108 na tej samej stronie - z użyciem francuskich Jean Jacques.

Chciałabym też zwrócić uwagę na dwie nieścisłości dotyczące adnotacji A. Forqueray'a (bądź osoby która dokonała klawesynowej transkrypcji) w Sarabandzie La Léon.

- 1) Na stronie 129 pracy znajdujemy zdanie mówiące, iż „największym odstępstwem od pierwowzoru jest owa notatka”. Tymczasem wcześniej, na stronie 126 Doktorant tłumacząc treść notatki używa określenia, że adnotacja owa dotyczy „braku synchronizacji pomiędzy warstwą solową a akompaniamentem” co może wprowadzić niepotrzebne zamieszanie, sugerujące istnienie notatki w wersji oryginalnej, na violę da gamba i bc.
- 2) Na stronie 125 znajdujemy zapis o „możliwości wyprzedzania prawą ręką linii basu”. W istocie jest to pewien skrót myślowy, gdyż słowo „dessous” oznacza w języku francuskim „najwyższy głos”, prawa ręka zaś to „main droite”, w skrócie zapisywana często jako „M.d.”

W Aneksie 2 (materiały nutowe) w Rondeau II z Sonaty VI d moll brakuje kilkunastotaktowego fragmentu tekstu.

Omawiając twórczość kompozytorów francuskich Doktorant wspomina postać Jean - Fèry'ego Rebelę. W przypisie nr 200 na stronie 134 znajdujemy wzmiankę o braku we współczesnym piśmiennictwie opracowań dotyczących F. Francœur'a i wspomnianego J.F.Rebela (podaną za Davidem Charltonem na podstawie książki „Opera in the Age of Rousseau. Music, Confrontation, Realism.” Cambridge, 2012 r. str.59). Warto w tym miejscu nadmienić, że istnieje obszerna praca Catherine Cessac, zatytułowana „J.F.Rebel 1666- 1747, Musicien des Éléments” wydana w Paryżu w roku 2007. Ponadto w roku 2018 w Akademii Muzycznej w Łodzi powstała interesująca praca doktorska pani Judyty Tupczyńskiej, (napisana pod kierunkiem dr hab. Magdaleny Pilch) poświęcona sonatom skrzypcowym tego kompozytora.

Ocena dzieła artystycznego

„(...)Rezultaty utrwalone na nagraniu, stanowią wyłącznie jedną z wielu możliwości zrealizowania przedstawianych w pracy postulatów. Choć mogą nosić - cokolwiek niejasne - miano „transkrypcji”, postrzegam je raczej w kategoriach jednostkowych, efemerycznych zbiorów chwilowych decyzji, nie zaś definitywnych rozwiązań”.

Te słowa Doktoranta, choć mogą wydawać się zaskakujące (zwłaszcza w kontekście drobiazgowej analizy procesów opisanych w pracy) są wyrazem twórczej postawy autora oraz ilustracją jego artystycznej osobowości. Charakteryzuje ją swoista odwaga, by utwalić na nagraniu wykonanie z jednej strony niepowtarzalne i ulotne, a z drugiej na tyle przekonujące, by uznać je można było za „skończone” i pełnowartościowe. W pewnym stopniu wyzwanie to dotyczy oczywiście każdego wykonawcy, jednak w przypadku gdy mamy do czynienia z elementami improwizacji i dokonywanej „na żywo” transkrypcji - wymaga ono szczególnych predyspozycji i umiejętności.

Po wysłuchaniu płyty pana magistra Aleksandra Mocka nie mam najmniejszych wątpliwości, że jest on jednym z najlepszych młodych polskich klawesynistów a nagroda wydawnictwa Bärenreiter w roku 2014 trafiła w bardzo dobre ręce. Od pierwszych taktów Adagio z Sonaty d moll BWV 964 J.S. Bacha gra Doktoranta przykuwa uwagę naturalnością, przekonującą narracją, precyzją, dbałością o niuanse artykulacyjne i brzmieniowe.

W części II - Thema. Allegro szczególnie doceniam umiejętność zbudowania napięcia w trwającej ponad sześć minut formie, gdzie odpowiednio dobrana registracja nadaje jej klarowną i czytelną postać.

Część III - Andante spełnia w moim odczuciu wszelkie postulaty pięknej gry na klawesynie. Jedyną moją wątpliwość budzi rezygnacja z akordu G septymowego na pierwszą miarę w takcie 9, zarówno za pierwszym razem jak i przy powtórce.

Część IV - Allegro urzeka błyskotliwością oraz znakomitą artykulacją, wspierającą przebiegi harmoniczne oraz wynikające z nich napięcia i kontrasty

W kolejnym utworze zarejestrowanym na płycie - autorskiej transkrypcji Sonaty skrzypcowej g moll J.S.Bacha BWV 1001 Doktorant udowadnia, że wiedza, talent i muzyczna intuicja pozwalają mu na zrealizowanie z powodzeniem celu artystycznego, jakim było wpisanie się w praktykę historyczną za pomocą ars transcribendi. Każda z części posiada właściwy charakter; od wzruszającego i przejmującego Adagio poprzez przestrzenną fugę, wdzięczną sicilianę po pełne witalności trójdzielne Presto, w którym szczególnie słyszalna jest radość z gry i towarzysząca mu swoboda techniczna Doktoranta.

Kolejne pozycje na nagraniu stanowią zróżnicowane stylistycznie sonaty (lub wybór części) kompozytorów francuskich : François Francoër'a, Jean - Marie Leclair'a oraz Antoine'a Forqueray'a. W grze Doktoranta odczuwalna jest wyjątkowa wrażliwość na barwę instrumentu w jego różnych rejestrach, co w połączeniu ze zrozumieniem języka muzycznego tych kompozycji daje odbiorcy ogromną satysfakcję podążania za myślą kompozytora. Jestem przekonana, że tajemnica tego sukcesu tkwi w doświadczeniu Doktoranta w praktyce realizacji basso continuo związanej z „codzienną” pracą akompaniatora. Klawesynista jest bowiem zobligowany do znajomości całej partytury i

niejednokrotnie przygotowując się do próby z innym instrumentalistą lub wokalistą w oczywisty sposób dokonuje „transkrypcji” na instrument klawiszowy.

W częściach o charakterze tanecznym Doktorant umiejętnie oddaje zarówno lekkość jak i wagę miar stanowiących o strukturze tych części. Z respektem dla agogiki swobodnie realizuje odpowiednią dynamikę, co w grze na klawesynie jest dużym wyzwaniem. Szczególną uwagę przykuwa Rondeau z Sonaty VI d moll F. Francœer'a z ciekawym efektem „echa” w drugiej połowie pierwszego pokazu refrenu. Tytułowe Gay znajduje swoje odzwierciedlenie w dowcipnej i pełnej polotu interpretacji.

Wieńczący nagranie wybór części Suity c moll A. Forqueray'a potwierdza wysoką klasę Doktoranta, szczególnie poprzez walory brzmieniowe, wirtuozerię oraz znakomite wycucie czasu muzycznego.

KONKLUZJA

Pan mgr Aleksander Mocek w przedstawionej pracy doktorskiej wykazał się wiedzą i umiejętnościami, które predystynują go do prowadzenia samodzielnej pracy artystycznej i badawczej. Przedstawiona interpretacja utworów składających się na dzieło artystyczne, jak i jego opis, pozwalają określić pracę jako oryginalną i wnoszącą istotny wkład w prezentowaną dyscyplinę oraz polskie piśmiennictwo muzyczne.

Niniejszym stwierdzam, że Doktorant spełnił wymagania art.13 ust.1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule w zakresie sztuki Dz.U.Nr 65, poz. 595, Dz.U.z 2005 r. nr 164 poz. 1365.

Pracę doktorską Pana mgr Aleksandra Mocka przyjmuję z satysfakcją oraz wnioskuję o jej dopuszczenie do publicznej obrony.

dr. hab. Aleksandra Rupocińska